

Миљана Ђукић, МА
milja@bgb.rs

Катарина Михајловић
kacaz@bgb.rs
Библиотека града Београда

УДК 25.43:025.32
006.44:025.32
005.584.1:025.32

Нормативна контрола у међународним оквирима

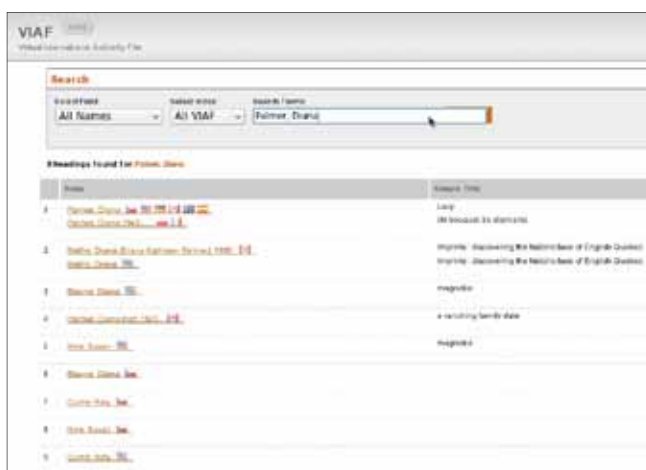
Сажетак

У раду је приказан развој међународне нормативне контроле, као и примери нормативних записа пројекта VIAF.

Кључне речи:

нормативна контрола, VIAF, OCLC, каталогизација, MARC, UNIMARC

Основна и најважнија функција библиотечких каталога је да на најједноставнији и најпотпунији начин дају одговоре о грађи коју библиотека поседује. Од првих библиотечких каталога на глиненим таблицама, па све до најсавременијих на Вебу, библиотекарши широм света настоје да усвајањем и применом каталогских правила што више унифицирају свој посао, како би корисницима, захваљујући најсавременијим технологијама, биле доступне информације. Међународна библиотечка заједница већ деценијама покушава да нађе начин како би се спровео концепт нормативне контроле у библиотекама широм света, чиме би се постигла уштеда у времену и новцу приликом каталогизације, а још више тачност и поузданост наведених података. Нормативна контрола помаже корисницима при проналажењу информација захваљујући својој доследности у структурисању података. Имајући у виду да количина информација доступних корисницима расте брзо и непрекидно из дана у дан, ефективна употреба нормативне контроле помаже библиотекарима-каталогизаторима да креирају приступне тачке записама електронског каталога, а самим тим се олакшава и убрзава корисничко претраживање.

Прозор за претрагу

Изабран је узорак од 100.000 нормативних записа за лична и колективна имена који су конвертовани уз помоћ USEMARCON¹ конвертора у UNIMARC² формат нормативних записа за тестну базу. База је била доступна уз помоћ протокола Z39.50 преко Веба. Посебан изазов представљала је чињеница да су библиотеке користиле различите језике за каталогизацију (енглески, немачки, португалски, шпански и холандски), каталогска правила (AACR2³ и националне стандарде Белгије, Француске, Португала и Шпаније), формате библиографских записа и локални систем за своје онлајн нормативне записе. У употреби је било пет MARC⁴ формата: KBRMARC (Белгија), INTERMARC (Француска), BLMARC (Велика Британија), UNIMARC (Португал) и IBERMARC (Шпанија) и че-

¹ USEMARCON - Universal MARC Record Converter

² UNIMARC - Universal Machine-Readable Cataloguing

³ AACR2 - Anglo-American Cataloguing Rules, Second Edition

⁴ MARC - Machine-Readable Cataloging

Средином деведесетих година двадесетог века, Европска комисија је покренула двогодишњи Пројекат AUTHOR у којем је учествовало пет европских националних библиотека: Национална библиотека Француске, Британска библиотека, Краљевска библиотека у Белгији, Национална библиотека Шпаније и Национална библиотека Португала. Руководио је пројектом поверено је Националној библиотеци Француске. Циљ Пројекта је био истраживање међународне размене и поновно коришћење нормативних записа за лична и колективна имена.

тири локална система: GEAC (Француска и Португал), VUBIS (Белгија), WLN (Велика Британија) и ARIADNA (Шпанија).

Конгресна библиотека у Вашингтону, у сарадњи са око 80 библиотека у свету, у оквиру Програма узајамне каталогизације учествује и гради нормативну датотеку имена – NACO⁵. Ова датотека садржи преко пола милиона нормативних записа за лична имена, колективна тела, јединствене стварне наслове, наслове серија и географске називе. Поред ове, позната је и нормативна датотека предметница – SACO⁶. Многе библиотеке у свету купују ове нормативне базе података. Националне библиотеке Русије, Француске и Немачке потписале су уговор са NACO и учествују у Програму и на тај начин успостављају нормативну контролу у својим земљама.

Пројекат Виртуелна међународна нормативна датотека - VIAF7

Резултат напора да се уштеде средства и време приликом каталогизације представља и пројекат Виртуелна међународна нормативна датотека - VIAF који су покренуле 2003. године Конгресна библиотека у Вашингтону, Немачка национална библиотека и OCLC⁸, а касније им се придружила и Француска национална библиотека. То је заједнички пројекат у којем библиотеке учеснице настоје да реализују концепцију IFLA-ине⁹ Секције за каталогизацију која се односи на међународну сарадњу у области нормативних датотека.

Концепт VIAF подразумева виртуелно повезивање националних нормативних датотека личних имена преко укрштене датотеке, чиме је креирана једна међународна нормативна датотека. Упаривањем и повезивањем нормативних датотека личних имена великих националних библиотека које учествују у овом пројекту, доказано је да се VIAF приступ може спровести и са веома великим количинама података.

Пројекат је био подељен на четири ступња у којима је извршено:

- упаривање датотека, идентификовање идентичних записа, повезивање идентичних нормативних записа имена у укрштену датотеку;
- изградња VIAF сервера;
- успостављање редовног тока активности између VIAF-а и нормативних датотека коришћењем протокола OAI¹⁰ и
- израда корисничког интерфејса, примена Unicode¹¹, активирање за корисничка претраживања.¹²

У оквиру првог ступња пројекта, OCLC је вршио упаривање нормативних записа личних имена Конгресне библиотеке са немачком нормативном датотеком

Резултат претраге

личних имена - *Personennamendatei*. За упоређивање карактерских ниски коришћен је алгоритам заснован на триграмима. Кад се пронађе подударни запис имена, креира се VIAF запис. VIAF запис садржи идентификациони (ID) број нормативне датотеке и усвојену персоналну одредницу за оба извора, чиме се упућује назад на изворне записе. Приликом упаривања, постојали су јаки атрибути за поклапање: заједнички наслов, заједнички контролни бројеви (ISBN¹³, ISSN¹⁴, или LCCN¹⁵), тачна година рођења и смрти, име као предмет и заједнички аутори. Као слаби атрибути наведени су: само година рођења или смрти, формат (књига, филм...), језик, издавач, делимично поклапање наслова, година издавања, земља...¹⁶

Од јесени 2009. године, у пројекту учествује 15 организација: Национална библиотека Аустралије, Национална библиотека Чешке, Библиотека Александрина у Египту, Национална библиотека Француске, Немачка национална библиотека, Истраживачки институт Гети, Национална библиотека Израела, Централни институт за узајамни каталог у Италији, Национална библиотека Португала, Национална библиотека Шпаније, Национална библиотека Шведске, Швајцарска национална библиотека, Конгресна библиотека, Ватиканска библиотека и OCLC. У VIAF пројекат укључују се и јапански Национални институт за информатику, Канадска библиотека и архив и NUKAT - пољски узајамни каталог.

Главни и дугорочни циљ овог пројекта је укључивање што већег броја библиотека са њиховим нормативним записима који ће путем Веба бити доступни корисницима широм света.

Претрага VIAF-а је прилично једноставна (слика 1). Линија за претрагу има три дела. У првом се може одабрати поље које се претражује: Сва поља (All Fields), Сва имена (All Names), Усвојена имена (Preferred Names) и наслови дела (Work Titles). Други део нуди могућност

⁵ NACO - Name Authority Cooperative Program

⁶ SACO - Subject Authority Cooperative Program

⁷ VIAF - The Virtual International Authority File

⁸ OCLC - Online Computer Library Center

⁹ IFLA - The International Federation of Library Associations and Institutions

¹⁰ OAI - Open Archives Initiative

¹¹ Unicode - Unique, Universal, and Uniform character enCoding

¹² Brita Voldering, „Povezivanje sa korisnicima: Evropa i višejezičnost“, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 1 (2006): 23-36.

¹³ ISBN - International Standard Book Number

¹⁴ ISSN - International Standard Serial Number

¹⁵ LCCN - Library of Congress Control Number

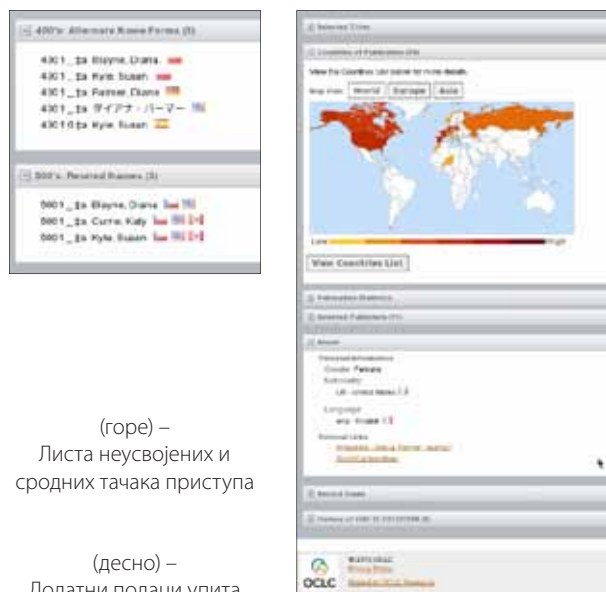
¹⁶ Richard Bennett et al., „Virtual International Authority File (PPT)“ (Пад представљен на ALA Annual Conference, New Orleans, Louisiana, USA, 24 June 2006).

избора свих или само одређене нормативне датотеке неке од земаља учесница пројекта. У линији за претраживање довољно је започети куцање презимена жељеног аутора и у падајућем менију се нижу презимена која почињу тим словима нудећи презиме, име и године рођења и смрти.

Као резултат (слика 2) добија се испис који садржи следеће:

- списак усвојених имена (Preferred Forms) - заставица означава земљу у чијем се каталогу нормативна датотека налази. На основу ознаке поља може се видети да ли је структура нормативне датотеке у MARC21 (100a) или UNIMARC (200a) формату;
- списак неусвојених тачака приступа - поље 400a;
- списак сродних тачака приступа - поље 500a;
- списак одабраних наслова;
- списак земаља у којима су дела издата. У овом пољу се налази мапа и списак земаља и број дела која су издата, а застава поред означава нормативну датотеку која има макар неко издање из наведене земље;
- статистика објављивања дела;
- у пољу изабраних издавача налазе се подаци о томе која нормативна датотека има неко издање наведеног издавача;
- основне информације о аутору (пол, националност, језик на којем пише), као и релевантни линкови на којима се може прочитати нешто више о њему.

Употреба информационих технологија у развоју аутоматизованих библиотечких система у претходним деценијама олакшала је и унапредила спровођење нормативне контроле у библиотекама и омогућила повезивање библиотека на светском нивоу.

(горе) –
Листа неусвојених и
сродних тачака приступа

(десно) –
Додатни подаци упита

Развојем ОПАС-а¹⁷ и нормативне контроле, корисници библиотека могу сада да буду аутоматски преусмерени са неусвојене тачке приступа на усвојену тачку приступа, без улагања било каквог додатног напора приликом претраживања.

Каталогизатори за израду добре нормативне датотеке улажу огроман труд, истраживање и знање, док корисници то често и не примете. Ово је потпуно разумљиво, с обзиром на чињеницу да корисника једино занима како да на најједноставнији начин дође до жељених информација, а посао каталогизатора је да то омогући.

¹⁷ ОПАС - Online Public Access Catalogue

Authorship Control in International Boundaries

Abstract

This paper presents the development of international authority control, as well as examples of authority records VIAF project.

Key words:

Authority control, VIAF, OCLC, cataloging, MARC, UNIMARC

ЛИТЕРАТУРА

1. Bennett, Richard, Christel Hengel, Thomas B. Hickey, Edward T. O'Neill and Barbara B. Tillett. "Virtual International Authority File" (PPT:325K/25 slides). Рад представљен на ALA Annual Conference, New Orleans, Louisiana, USA, 24 June 2006.
2. OCLC. VIAF (Virtual International Authority File). Dublin, Ohio: OCLC. <http://viaf.org/> (преузето 1. 9. 2010).
3. OCLC. VIAF (The Virtual International Authority File). Dublin, Ohio: OCLC. <http://www.oclc.org/research/activities/viaf/> (преузето 1. 9. 2010).
4. Voldering, Brita. „Povezivanje sa korisnicima: Evropa i višejezičnost“. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 1 (2006): 23-36.
5. Поповић-Бошковић, Гордана. „Нормативна контрола у 21. веку“. *Инфошкола* 1, бр. 1 (2001): 25-29.
6. Tillett, Barbara B. *Authority Control on the Web*. http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/tillett_paper.html (преузето 16. 5. 2010).